

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΟΜΟΤΗΝΗ 2001

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

(Ανάλυση Δεδομένων της εμπειρικής έρευνας)

Δρ. Βασίλης Σακκάς

Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή διερευνήθηκαν πτυχές του φαινομένου «μαθησιακές δυσκολίες» σε σχέση με κοινωνικοοικονομικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της οικογένειας καθώς και αποδόσεις, στάσεις, απόψεις και συμπεριφορές μαθητών και γονιών σε σχέση πάλι με τις «μαθησιακές δυσκολίες». Η έρευνα περιελάμβανε συνεντεύξεις, ανοιχτό ερωτηματολόγιο και κλειστό ερωτηματολόγιο. Εφαρμόστηκε ανάλυση περιεχομένου και στατιστική επεξεργασία με χ^2 κατανομή, μονοπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης και παραγοντική ανάλυση. Σημαντικό εύρημα της έρευνας υπήρξε ηλικία της μητέρας, η οποία βρέθηκε ότι συνδέεται με τη σχολική επίδοση των μαθητών και καλύτερους μαθητές έχουν οι μεγαλύτερες μητέρες (άνω των 35 ετών). Η σχολική αποτυχία και οι μαθησιακές δυσκολίες των παιδιών βρέθηκε ότι αποδίδονται περισσότερο σε εξωτερικούς παράγοντες (δάσκαλοι, μαθήματα και γονείς των παιδιών).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εργασία αυτή διερευνήθηκαν πτυχές του φαινομένου «μαθησιακές δυσκολίες» σε σχέση με κοινωνικοοικονομικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της οικογένειας καθώς και αποδόσεις, στάσεις, απόψεις και συμπεριφορές μαθητών και γονιών σε σχέση πάλι με τις «μαθησιακές δυσκολίες»

Ως «μαθησιακές δυσκολίες» ορίστηκαν, για τις ανάγκες της έρευνας, τα κάθε είδους μαθησιακά προβλήματα τα οποία οδηγούν σε σχολική υποεπίδοση ή αποτυχία παιδιά, τα οποία έχουν κανονική φοίτηση, παρακολουθούν το πρόγραμμα της τάξης τους και δεν κατατάσσονται στα «άτομα με ειδικές

ανάγκες», δεν παρουσιάζουν δηλαδή συγκεκριμένα και σοβαρά νοητικά, ψυχολογικά ή σωματικά προβλήματα. Δεν κάναμε διάκριση των «μαθησιακών δυσκολιών» μεταξύ τους, ούτε τις κατηγοριοποιήσαμε, αλλά τις αντιμετωπίζουμε σαν ένα σύνολο, το οποίο περιλαμβάνει πολλές επιμέρους «δυσκολίες».

Δεν εξαντλήσαμε τη μελέτη όλων των μεταβλητών που αλληλοδιαπλέκονται, αλλά επικεντρώσαμε το ενδιαφέρον μας στη συμβολή της οικογένειας και του οικογενειακού περιβάλλοντος.

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ο κύριος σκοπός της πιλοτικής έρευνας ήταν μια πρώτη διερεύνηση των πτυχών του προβλήματος των μαθησιακών δυσκολιών σε σχέση με το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών και κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να κινηθεί μεθοδολογικά η τελική έρευνα. Στην επιλογή μας αυτή οδηγηθήκαμε από το πλαίσιο των αρχών που θέτει η Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας για την αξιοπιστία της έρευνας (Βάμβουκας Μ., 1998, Claude Javeau, 1996, Κομίλη Α., 1994, Παρασκευόπουλος Ι., 1993, Χαραλάμπους Κ., 1991, Μπέλλας Θ., 1987).

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Οι συνεντεύξεις μπορούν να χαρακτηριστούν μη-παρεμβατικές εφόσον υπήρχε συγκεκριμένο νοητό πλάνο ερωτήσεων το οποίο χαλαρά λειτουργούσε σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης. Πάρθηκαν 18 συνεντεύξεις γονιών και ισάριθμες μαθητών. Οι συνεντεύξεις είχαν καθαρά μεθοδολογική σκοπιμότητα την αρχική διερεύνηση των υποθέσεων, την εξεύρεση πιθανών απαντήσεων καθώς και «πληροφορίες λεξικολογικής και γλωσσολογικής υφής» (Κατερέλος Ι., 1994 σ.32) για τη διαμόρφωση του ερωτηματολογίου.

Επιλέχθηκαν με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας 10 μαθητές που φοιτούσαν σε Ειδικές Τάξεις, 3 άριστοι και 5 μέτριοι μαθητές, σε δυο σχολεία. Συμμετείχαν 4 αγόρια και 6 κορίτσια της Ε΄ τάξης και 3 αγόρια και 5 κορίτσια της ΣΤ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου, ηλικίας 10-12 ετών. Από τους γονείς των

παιδιών στις συνεντεύξεις ανταποκρίθηκαν 15 μητέρες και 3 πατεράδες.

ΑΝΟΙΧΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Μετά την απομαγνητοφώνηση και την επεξεργασία των δεδομένων από τις 18 συνεντεύξεις με ανάλυση περιεχομένου κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου, 36 ερωτήσεων που μοιράστηκε σε 75 παιδιά και ισάριθμους γονείς για συμπλήρωση.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Η ανάλυση των δεδομένων είναι μια διαδικασία που μας επιτρέπει να κατηγοριοποιήσουμε, να ταξινομήσουμε και να συσχετίσουμε τα δεδομένα μας. Οι μέθοδοι ανάλυσης περιεχομένου σύμφωνα με τον Abrie *είναι σχετικά αυθαίρετες ως προς την ερμηνεία* (Abrie J.-C., στο: Κατερέλος Γ. (επ.), 1996, σ. 159-160) αλλά εκτιμούμε ότι η αυστηρή εφαρμογή σαφών και συγκεκριμένων κριτηρίων ελαχιστοποιεί την αυθαιρεσία των αναλυτών.

Για την ανάλυση περιεχομένου των δεδομένων των συνεντεύξεων και του ανοιχτού ερωτηματολογίου ως μονάδα καταγραφής θεωρήσαμε κυρίως το θέμα, επειδή διερευνώνται αξίες, συμπεριφορές και γνώμες και η *κατά θέμα κατάτμηση του περιεχομένου γίνεται σε σημασιολογικό επίπεδο* (Σακαλάκη Μ., 1984, σ. 68). Η σημασιολογική ανάλυση των δεδομένων μας οδήγησε στην ποσοτικοποίηση των απαντήσεων από τις συνεντεύξεις και το ανοιχτό ερωτηματολόγιο και μας χρησίμευσε ως εργαλείο στην κατασκευή του κλειστού ερωτηματολογίου.

Με βάση τις μονάδες ανάλυσης οικοδομήθηκε το σύστημα των κατηγοριών μας οι οποίες είναι:

1. Αποδόσεις της σχολικής επιτυχίας.
2. Αποδόσεις της σχολικής αποτυχίας και των μαθησιακών δυσκολιών.
3. Αντιμετώπιση μαθησιακών δυσκολιών.
4. Εξωσχολικές δραστηριότητες παιδιού.
5. Ικανοποίηση γονιών και παιδιών.
6. Αξιολόγηση οικογενειακών παροχών.

7. Σχέσεις παιδιού γονιών.
8. Συμπεριφορά γονιών προς το παιδί.
9. Χαρακτηριστικά παιδιού.

Οι παραπάνω κατηγορίες είναι εξαντλητικές και ταξινομήθηκε όλο το υλικό από τις συνεντεύξεις και τα ανοιχτά ερωτηματολόγια. Επιδιώξαμε να εφαρμόσουμε έγκυρο και αποτελεσματικό σύστημα κατηγοριοποίησης με αντικειμενικότητα, πιστότητα, εξαντλητικότητα, καταλληλότητα ή αρμοδιότητα, παραγωγικότητα και ομοιογένεια ή αμοιβαίο αποκλεισμό (Σακαλάκη Μ., 1984, Βάμβουκας Μ., 1998 και Σακαλάκη Μ., στο Παπαστάμου Σ. 2001). Μετά την ανάλυση περιεχομένου οδηγηθήκαμε στην κατασκευή του τελικού κλειστού ερωτηματολογίου.

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η τελική έρευνα αρχίζει με την κατασκευή του κλειστού ερωτηματολογίου και ολοκληρώνεται με τη συλλογή των δεδομένων, την ανάλυση και την ερμηνεία τους.

ΚΛΕΙΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το τελικό ερωτηματολόγιο έχει ένα μέρος κοινό για γονείς και παιδιά και ένα άλλο που απευθύνεται μόνο στους γονείς και περιλαμβάνει στοιχεία διαβίωσης, επαγγελματικά, μορφωτικά και οικονομικά. Το ερωτηματολόγιο έχει 27 ερωτήσεις κλειστού τύπου (διαβαθμιστικής επιλογής, από 1=καθόλου έως 5=πάρα πολύ) για τους γονείς και 22 για τα παιδιά.

ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΤΕΛΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δείγμα της έρευνάς μας είναι 794 άτομα μαθητές Δημοτικού Σχολείου, οι οποίοι φοιτούν στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη 12 επιλεγμένων με τυχαία δειγματοληψία Δημοτικών Σχολείων στην Αττική και οι γονείς τους. (βλ. Καΐτσας Γ., 1996, Κατερέλος Ι., 1994, Κομίλη Α., 1994, Παπακωνσταντίνου Ε., Παρασκευόπουλος 1993 κ.ά.). Επιλέξαμε μαθητές και γονείς από την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας .

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Για τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων της ερευνάς μας χρησιμοποιήσαμε το πρόγραμμα Statistical Package of Social Sciences (S.P.S.S.), έκδοση 8.0 με το οποίο εφαρμόσαμε τη χ^2 κατανομή και παραγοντική ανάλυση. Για όλες τις αναλύσεις, ορίστηκε ως επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας το 5%, δηλαδή επίπεδο $p < 0.05$.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ ΤΗΝ χ^2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ (ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ)

Με τον έλεγχο χ^2 ανεξαρτησίας ελέγχθηκε η σημαντικότητα των παρακάτω:

- ◆ Των σχέσεων ανάμεσα στη σχολική επίδοση, το φύλο, τη μόρφωση των γονιών, την ηλικία των γονιών και το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας με όλες τις μεταβλητές-κατηγορίες που αναδύθηκαν από την ανάλυση περιεχομένου.
- ◆ Των σχέσεων ανάμεσα στη σχολική επίδοση, το φύλο, τη μόρφωση των γονέων, την ηλικία των γονιών, το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας και τις διαφορές συνιστώσες που προέκυψαν από την παραγοντική ανάλυση. Για την περίπτωση αυτή έγινε μετασχηματισμός των συνιστωσών της παραγοντικής ανάλυσης σε διατακτικές μεταβλητές με 3 κατηγορίες (η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τιμές έως -0,5, η δεύτερη από -0,5 έως 0,5 και η τρίτη πάνω από 0,5, που εκφράζουν κλιμάκωση από τη διαφωνία έως τη συμφωνία με τους αντίστοιχους παράγοντες)

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στη σχέση της μητρικής ηλικίας με τη σχολική επίδοση των παιδιών και στις αποδόσεις των μαθησιακών δυσκολιών.

ΗΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ

Οι περισσότεροι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες έχουν μητέρες ηλικίας κάτω των 35 ετών, ενώ οι περισσότεροι άριστοι μαθητές άνω των 35 ετών.

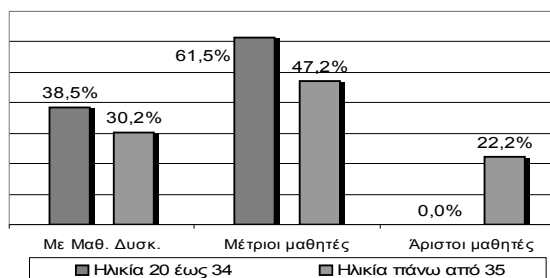
Θεωρήθηκε σκόπιμο να εξεταστεί περαιτέρω η σχέση της ηλικίας της μητέρας με τη σχολική επίδοση των παιδιών, ανάλογα με τη μόρφωσή τους, αφού φάνηκε λογικό οι επιδράσεις μιας μορφωμένης μητέρας να είναι ανεξάρτητες από την ηλικία της (πίνακας 1). Οι σχέσεις αυτές παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Πίνακας 1

Σχέση της ηλικίας της μητέρας με τη μόρφωσή της κατά σχολική επίδοση

Μόρφωση Ηλικία (σε έτη)	Κατώτερη		Μέση		Ανώτερη	
	20-34	35+	20-34	35+	20-34	35+
Μαθητές με Μ. Δ.	38,5%	30,2%	34,6%	19,6%	20,0%	5,9%
Μέτριοι μαθητές	61,5%	47,2%	44,9%	47,7%	53,3%	40,0%
Άριστοι μαθητές	0,0%	22,2%	20,5%	32,7%	26,7%	54,1%

Όπως φαίνεται στο γράφημα 1 οι μητέρες κάτω των 35 ετών με κατώτερη μόρφωση έχουν περισσότερους μέτριους μαθητές και μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, αλλά δεν έχουν κανέναν άριστο μαθητή. Οι άριστοι μαθητές έχουν μεγαλύτερες μητέρες.

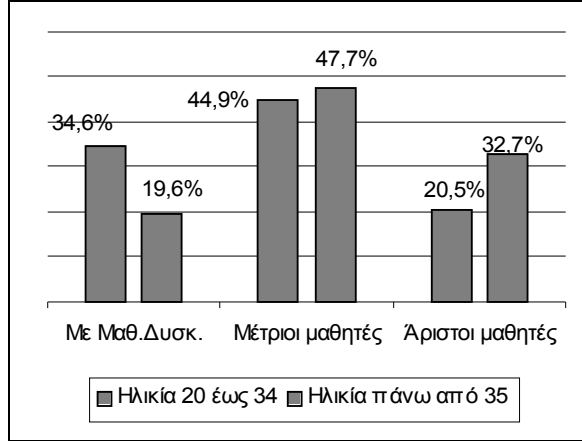

Γράφημα 1
Ηλικία μητέρας και μόρφωση Κατώτερη

Στο γράφημα 2 φαίνεται ότι οι μητέρες με μέσο μορφωτικό επίπεδο και ηλικία άνω των 35 ετών έχουν περισσότερους μέτριους και άριστους μαθητές από τις μητέρες κάτω των 35 ετών που έχουν περισσότερους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες
πιο νέες μητέρες

Γράφημα 2
Ηλικία μητέρας και μόρφωση Μέση

ότι σε όλα τα επίπεδα οι

Παρατηρούμε μορφωτικά μεγαλύτερες

μητέρες έχουν περισσότερους άριστους μαθητές από τις πιο νέες μητέρες (κάτω των 35 ετών), ενώ στους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Από τα παραπάνω εξάγεται ότι «το νεαρόν» της ηλικίας των μητέρων, ανεξάρτητα από τη μόρφωσή τους, θα μπορούσε να θεωρηθεί δείκτης χαμηλότερης σχολικής επίδοσης και μαθησιακών δυσκολιών, χωρίς βέβαια να αγνοηθεί η αλληλεπίδραση της μητρικής ηλικίας με άλλους παράγοντες.

ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ.

Η αναζήτηση του σταθερού και του ευμετάβλητου ή του τυχαίου, με στόχο την αιτιολόγηση, τον έλεγχο και την πρόβλεψη του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή των γεγονότων, των συμπεριφορών και των κοινωνικών σχέσεων, οδηγεί στη χρήση συλλογισμών κατά τους οποίους με αφετηρία μια συγκεκριμένη πληροφορία παράγονται άλλες συμπληρωματικές που μπορεί να μην έχουν σχέση με την πραγματικότητα. Οι διαδικασίες αυτές των ειδικών συλλογισμών ονομάζονται «αποδόσεις» (Παπαστάμου 1993, σ. 105). Οι αποδόσεις, ανεξάρτητα από τη σχέση τους με την πραγματικότητα, είναι ιδιαίτερα σημαντικές επειδή καταλήγουν σε «άρρητες θεωρίες», οι οποίες παρόλο που είναι επιστημονικά αθεμελίωτες, ερμηνεύουν την πραγματικότητα και σε αυτές προσφεύγει όλος ο κόσμος όταν θέλει να κρίνει τον ίδιο του τον εαυτό ή τους άλλους, για να εξηγήσει και να προβλέψει τόσο τη δική του συμπεριφορά, όσο και τη συμπεριφορά των άλλων (Παπαστάμου 1993, σ. 376).

Η σχολική αποτυχία και οι μαθησιακές δυσκολίες των παιδιών αποδίδονται σε πολλά αίτια. Σήμερα τείνει να γίνει γενικά αποδεκτό ότι οι παράγοντες που οδηγούν στη σχολική αποτυχία είναι πολλοί και συνεξαρτώμενοι και αναφέρονται σε βιολογικά, ψυχικά, κοινωνικά, γνωστικά, ιατρικά,

συναισθηματικά και εξελικτικά προβλήματα (Bourdieu P. & Passeron J.C., 1993, Start H., 1992, Luster, T., & McAdoo, H., 1991, κ.ά.)

Στην έρευνά μας εξετάστηκαν αποδόσεις της σχολικής αποτυχίας και των μαθησιακών δυσκολιών γονιών και παιδιών. Αποδίδονται στους γονείς, στους δασκάλους, στην οργάνωση του σχολείου, στην κακή συμπεριφορά των μαθητών, στις προσωπικές τους αδυναμίες, στις διαφορετικές τους κλίσεις, στην αδιαφορία τους για το σχολείο, στις κακές σχέσεις με τους συμμαθητές, στη μεγάλη έκταση των μαθημάτων και στην ανάγκη για ιδιαίτερο μάθημα. Διαπιστώθηκε ότι οι αποδόσεις σχετίζονται με τη σχολική επίδοση και το φύλο των παιδιών, τη μόρφωση και το οικονομικό επίπεδο των γονιών και την ηλικία της μητέρας.

Γενικά η χαμηλή σχολική επίδοση των παιδιών συνδέεται με εξωτερικές αποδόσεις παιδιών και γονιών. Τα κορίτσια αποδίδουν περισσότερο από τα αγόρια τις δυσκολίες τους σε εσωτερικούς παράγοντες, ενώ οι γονείς έχουν περισσότερες εσωτερικές αποδόσεις για τα αγόρια. Τα παιδιά που ανήκουν στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα έχουν περισσότερες εξωτερικές αποδόσεις από τα παιδιά που ανήκουν στα ανώτερα στρώματα. Οι πατεράδες με χαμηλότερη μόρφωση αποδίδουν περισσότερο από τους πατεράδες με ανώτερη μόρφωση τις δυσκολίες των παιδιών τους σε εσωτερικούς παράγοντες ενώ οι μητέρες σε εξωτερικούς. Τα αποτελέσματα της χ^2 κατανομής επιβεβαίωσε και η παραγοντική ανάλυση, η οποία ανέδειξε δύο παράγοντες για τις αποδόσεις της σχολικής αποτυχίας και των μαθησιακών δυσκολιών, τον παράγοντα των εξωτερικών και τον παράγοντα των εσωτερικών αποδόσεων.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.

Με την παραγοντική ανάλυση έγινε προσπάθεια διερεύνησης της παραγοντικής δομής των ερωτηματολογίων που αποτυπώνουν τις εκτιμήσεις, τις γνώμες, τις αποδόσεις την ικανοποίηση και τις στάσεις γονιών και μαθητών. Έγιναν ξεχωριστές αναλύσεις για γονείς και παιδιά. Σ' όλες τις περιπτώσεις εκτελέστηκε η παραγοντική ανάλυση με την μέθοδο εξαγωγής παραγόντων

«Principal Axis Factoring» και με μέθοδο στροφής των παραγόντων την «Oblimin with Kaiser Normalization».

Η παραγοντική ανάλυση στο δείγμα των παιδιών ξεχώρισε δύο παράγοντες (πίνακας 2). Στον πρώτο παράγοντα η σχολική αποτυχία και οι μαθησιακές δυσκολίες αποδίδονται σε *εξωτερικούς παράγοντες*, δηλαδή στους δασκάλους, στους γονείς, στον τρόπο οργάνωσης του σχολείου και στη μεγάλη έκταση των μαθημάτων. Στο δεύτερο παράγοντα η σχολική αποτυχία και οι μαθησιακές δυσκολίες αποδίδονται σε *εσωτερικούς παράγοντες* και συγκεκριμένα στην αδιαφορία των παιδιών, την κακή τους συμπεριφορά, τις προσωπικές τους αδυναμίες και τις κακές τους σχέσεις με τους συμμαθητές.

Πίνακας 2

Παραγοντική δομή των αποδόσεων των παιδιών για τη σχολική αποτυχία.

Απόδοση των μαθησιακών δυσκολιών και της σχολικής αποτυχίας:	Εξωτερικός Παράγοντας	Εσωτερικός Παράγοντας
1. στους δασκάλους της τάξης του σχολείου.	0,667	
2. στους γονείς των παιδιών.	0,600	
3. στον τρόπο οργάνωσης του σχολείου	0,480	
4. στη μεγάλη έκταση των μαθημάτων.	0,409	
5. στην έλλειψη ιδιαίτερου μαθήματος που είναι αναγκαίο.		
6. στις διαφορετικές κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.		
7. στην αδιαφορία των παιδιών για το σχολείο.		-0,766
8. στην κακή συμπεριφορά των παιδιών.		-0,741
9. στις προσωπικές αδυναμίες και τα προβλήματα του παιδιού.		-0,562
10. στις κακές σχέσεις του παιδιού με τους συμμαθητές του.		-0,548
Ερμηνεία (%) της συνολικής διακύμανσης του δείγματος	31,12	14,39

Στο δείγμα των γονιών η παραγοντική ανάλυση ξεχώρισε επίσης δύο παράγοντες (πίνακας 3). Στον πρώτο παράγοντα η σχολική αποτυχία και οι μαθησιακές δυσκολίες αποδίδονται κυρίως σε *εσωτερικούς παράγοντες* και συγκεκριμένα στην αδιαφορία των παιδιών, τις προσωπικές τους αδυναμίες, την κακή τους συμπεριφορά, τις διαφορετικές κλίσεις και ενδιαφέροντα που έχουν, τις κακές τους σχέσεις με τους συμμαθητές και στη μεγάλη έκταση των μαθημάτων που διαφοροποιείται από την ομαδοποίηση των άλλων συνιστωσών του πρώτου παράγοντα. Στο δεύτερο παράγοντα η σχολική αποτυχία και οι

μαθησιακές δυσκολίες αποδίδονται σε εξωτερικούς παράγοντες, δηλαδή στους δασκάλους, στον τρόπο οργάνωσης του σχολείου και στους ίδιους τους γονείς.

Πίνακας 3

Παραγοντική δομή των αποδόσεων των γονιών για τη σχολική αποτυχία.

Απόδοση των μαθησιακών δυσκολιών και της σχολικής αποτυχίας:	Εσωτερικός Παράγοντας	Εξωτερικός Παράγοντας
1. στην αδιαφορία των παιδιών για το σχολείο.	0,773	
2. στις προσωπικές αδυναμίες και τα προβλήματα του παιδιού.	0,719	
3. στην κακή συμπεριφορά των παιδιών.	0,693	
4. στις διαφορετικές κλίσεις και τα ενδιαφέροντα των παιδιών.	0,605	
5. στις κακές σχέσεις του παιδιού με τους συμμαθητές του.	0,552	
6. στη μεγάλη έκταση των μαθημάτων.	0,531	
7. στην έλλειψη ιδιαίτερου μαθήματος που είναι αναγκαίο.		
8. στους δασκάλους της τάξης του σχολείου.		0,767
9. στον τρόπο οργάνωσης του σχολείου		0,718
10. στους γονείς των παιδιών.		0,473
Ερμηνεία (%) της συνολικής διακύμανσης του δείγματος	38,74	13,26

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην εργασία μας εστιάσαμε την προσοχή μας στην οικογένεια. Τα παιδιά έρχονται στο σχολείο με διαφοροποιημένο εξοπλισμό σε γνωστικά, ψυχολογικά και πολιτιστικά εργαλεία, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσαν και το οποίο τις περισσότερες φορές ταυτίζεται με την οικογένεια. Τα μη προνομιούχα παιδιά υστερούν λόγω περιβάλλοντος στην εκκίνηση και στην ακαδημαϊκή τους πορεία επηρεάζονται επιπλέον και από την έλλειψη μέσων και βοήθειας για τις σχολικές εργασίες, αλλά περισσότερο από την έλλειψη γονικής υποστήριξης, πίστης στην εκπαίδευση και προσδοκιών για ακαδημαϊκά επιτεύγματα. Το σχολείο συνήθως δεν λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των μαθητών και αποδεχόμενο την «ιδεολογία του χαρίσματος», νομιμοποιεί τα γνωστικά, ψυχολογικά, πολιτιστικά, οικονομικά και κοινωνικά προνόμια των «ευνοημένων» μαθητών. Σε κάθε περίπτωση ρόλος του σχολείου πρέπει να είναι ο περιορισμός των αρνητικών «προδιαγραφών» των παιδιών ή πιο φιλόδοξα η ανατροπή και ο επαναπροσδιορισμός τους.

ABSTRACT

In this research certain aspects of the phenomenon “learning difficulties” have been explored in relation with social, financial and cultural characteristics of family as well as attitudes, opinions and behaviours of students and their parents in relation again with learning difficulties. The research has included interviews, an open questionnaire and a closed questionnaire. We have been applied Content Analysis and Statistical Processing using Chi Square, One-way Analysis of Variance and Factor Analysis. An important finding of the research was the mother’s age, which was found to be related with the students’ achievement and much better students were those having even older mothers (over 35 years old). The failure at school and the children’s learning difficulties were found to be rather the result of exterior factors (such as teachers, subject and children’s parents).

BIBΛIOΓΡΑΦΙΑ

- P. Bourdieu & J.C. Passeron, Οι κληρονόμοι, μετάφραση: Παναγιωτόπουλος Ν. & Βιδάλη Μ., εκδόσεις: Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1993
- T. Luster & McAdoo H., «Factors related to the achievement and adjustment of black children. Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research», in: Child Development, Seattle, April 1991
- Μ. Βάμβουκας, Εισαγωγή στην ψυχολογική έρευνα και μεθοδολογία, έκδοση ε΄, εκδόσεις Γρηγόρης, Αθήνα, 1998
- Β. Γιαλαμάς, Μεθοδολογία των επιστημών του ανθρώπου: Στατιστική, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, 1993
- Ι. Κατερέλος, Η συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο, στο: Παπαστάμου Στ. και συνεργάτες, Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία, τόμος Α΄, εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001
- Ι. Κατερέλος, Μέθοδοι και τεχνικές έρευνας στην Κοινωνική Ψυχολογία, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 1994
- Α. Κομίλη, Βασικές αρχές και μέθοδοι επιστημονικής έρευνας στην ψυχολογία, εκδόσεις: Οδυσσέας, β΄ έκδοση, Αθήνα, 1994
- Θ. Μπέλλας, Η έρευνα στις επιστήμες της συμπεριφοράς, Αθήνα, 1987
- Θ. Μπεχράκης, Πολυδιάστατη Ανάλυση Δεδομένων, εκδόσεις: Λιβάνης-Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1999
- Θ. Μπεχράκης, Στατιστική I-II-III-IV (Περιγραφική - Επαγωγική - Πολυδιάστατη ανάλυση δεδομένων, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1994
- Θ. Μπεχράκης, Στατιστική με Η/Υ, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1996
- Ε. Παπακωνσταντίνου, Γ. Καΐτσας, Στατιστική, Αθήνα, 1996
- Στ. Παπαστάμου, Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας, δ΄ έκδοση, εκδόσεις: Οδυσσέας, Αθήνα, 1993
- Στ. Παπαστάμου και συνεργάτες, Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία, τόμος Α΄, εκδόσεις: Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001
- Ι. Παρασκευόπουλος, Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας, Αθήνα, 1983
- Μ. Σακαλάκη, Κοινωνικές ιεραρχίες και σύστημα αξιών, εκδόσεις: Κέδρος, Αθήνα, 1984